

ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM

Nagyné Babics Éva őrnagy

**Katonai hivatás tiszti értékrend a harmadik évezred küszöbén
Magyarországon**

Doktori Ph.D. értekezés szerzői ismertetése

Témavezető:

**Dr. Vincze Lajos
egyetemi tanár**

Budapest. 2004.

Bevezetés

A társadalmi folyamatokban az ezredforduló körül bekövetkezett változások valóságos korszakváltást jelentettek. Az átalakulás jellemzője a változások erőteljes felgyorsulása, a különböző területeken végbemenő változás folyamatainak egyre szorosabb összefüggése, ami érinti a társadalom minden területét, az emberi érintkezés minden szféráját. Ez a korszakváltás – amely a társadalmi szférákban némi időelcsúszással, de egymást generálva ment és megy végbe – elsősorban a bipoláris világ felbomlásához, pontosabban a felbomlást siettető tényezőkhöz köthető. A kelet-európai rendszerváltozások, a Szovjetunió felbomlása, a világ újfajta polarizálódása felgyorsította azokat a tudományos és műszaki-technológiai fejlődés által a gazdaságból induló globalizációs és integrációs folyamatokat, amelyek átrendezték a nemzetközi rendszert, új irányokat szabtak az Európai Unió fejlődésének, és átalakították a NATO-t. Az eltelt tíz év egyre inkább a globalizálódó világ problémáinak a felszínre kerülése, az információs társadalom kibontakozása. Ezeknek megfelelően alakulnak az integrációs szervezetek, a biztonsági rendszer, amelyek azután felvetették a nemzetközi jog átalakításának igényét is. A globalizáció és regionalizáció az információs társadalom által gerjesztett folyamatok, a média mindezeknek megfelelő újfajta tevékenysége behatol az emberek mindennapjaiba, átrendezi a társadalmi kommunikáció minden területét. Ezek a globális átalakulások természetesen nem hagyták érintetlenül a hadsereget, e folyamatban átalakul a szervezete, feladatrendszere, ami kifejeződik egyrészt a professzionalizálódásban, másrészt a szükségszerű integrációban. Ezek így együttesen a gyorsuló társadalmi változásokkal az ezredfordulóra átalakították, s folyamatosan alakítják az értékrendet.

Ez az új történelmi helyzet, s az ezt megjelenítő társadalomelméleti paradigma készítetett arra, hogy a hadsereg és társadalom viszonyát, s ezen belül a katonai hivatást és tiszti értékrendet ebben az új korszakban kíséreljem meg értelmezni. Ezt azért tartom nagyon fontosnak, mert a globális változások meglehetősen ambivalens hatásai mellett, régióinkban a rendszerváltások után létrejött fiatal demokráciák még igen jelentős hátrányokkal küszködnek elsősorban gazdaságilag, de vonatkozik ez a politikai kultúrára, az életminőségre, és a többi szférára kiterjedő értékválságra is. A globalizáció és információs társadalom átalakítja a társadalom minden szféráját, a média befolyásolja a kulturális, politikai identitásokat, szokásokat és normarendszereket, mintegy létrehozva egy virtuális világot. Mindezek azonban hazánkban összekapcsolódnak azokkal a nehézségekkel, melyek a demokratikus átalakulás velejárói, s azzal az értékválsággal, ami ennek szükségszerű kísérője. A hadseregről, ennek átalakulásáról, belső differenciálódásáról, az euró-atlanti integrációról

könyvtárnyi irodalom jelent meg, főként az utóbbi időszakban, azonban az értékrendnek egy olyan komplex megközelítésével, ami figyelembe veszi a professzionizálódás mellett a történeti folyamat és a jelent meghatározó társadalmi trendet, nem találok a szakirodalomban.

1.A probléma megfogalmazása és a kutatás hipotézise

Disszertációm témájának a kiválasztásánál az a cél vezérelt, hogy a napjainkban zajló haderő reform alapján, egy olyan területnek az átalakulását tárjam fel, ami nem csak törvényekkel, intézkedésekkel, átszervezéssel változik meg, de mindezek a társadalmi környezeten keresztül hatással vannak rá. Olyan területnek, ami a haderő átalakítás mellett a társadalmi változások összességét hordozza a szubjektumokon keresztül szűrődve, mégis általánosan orientál, kifejezi a katonai hivatás szakmai oldala mellett a moralitást, az ember hivatásából adódó minőségét és az identitást. Ugyanakkor a témaválasztásnak természetesen volt egy praktikus oldala is, ami a kutatás hasznosítását, az oktatásban való felhasználását jelenti. Ezt a szempontot azért tartom fontosnak, mert tapasztalataim szerint az általánosan érvényesülő értékválság a hallgatóink körében is érzékelhető, ami figyelembe véve a fent jelzett, nem kis mértékű átalakulást, persze érthető is. A téma újszerű megközelítése, oktatása, úgy gondolom nemcsak elsajátítandó ismeret, hanem része a szocializációnak, hozzájárulhat a motivációk erősítéséhez is.

Dolgozatom felépítésénél mindenekelőtt abból indultam ki, hogy a katonai hivatást és tiszti értékrendet a maga szerves fejlődésében, a hadsereg és társadalom viszony rendszerében, a jelenkor fejlődési trendjeiből lehet a legmegfelelőbben interpretálni. Ezért a téma feldolgozásánál több tudomány területet, eredményeit dolgoztam fel, így a történelmi, a politikai, filozófiai, szociológiai, biztonságpolitikai aspektus is jelentős hangsúlyt kap a hadseregre, a katonai professzióra vonatkozó elemzések mellett, melyek lényegi mozzanatát az etikai nézőpont jellemzi. Mindezeknek megfelelően a történeti és logikai elemzés, a különböző szakterületek anyagainak másodelemzése adja a téma feldolgozásának módszerét.

Hipotézis

Hipotézisem szerint, miután a magyar hadsereg tekintetében igyekszem ezt az értékrend változást bemutatni, ezért kettős meghatározottság talajáról szükséges kiindulni.

1. A magyar hadsereg reformja, átalakítása egy szerves folyamat, ami a rendszerváltáshoz kötődően indult el, s e folyamatban nemcsak a szocialista hadseregtől egy nyugati típusú professzionális hadsereg felé halad, hanem ez a reformfolyamat

összekapcsolódik a kilencvenes évtizedeknek azokkal a változásaival, amelyek az ezredfordulóra egy korszakváltást jelenítenek meg. Ebben a folyamatban alakulnak azok a társadalmi elvárások, amelyek a tisztii minőséget jelentik, tartalmilag meghatározzák a hivatás különböző mutatóit, az ehhez kapcsolódó és folyamatosan alakuló értékrendet.

2. Az értékrend tartalma, felépülése, belső hierarchiája, a klasszikus értékek tartalmi kiüresedése vagy átalakulása csak ebben a történelmi folyamatba helyezve lesz értelmezhető, hiszen az eltelt 12 év olyan összetett hatással bír a tisztii minőség átrendeződése szempontjából, ami nem érthető meg csak az értékrendek elemzése, összehasonlítása alapján, de ez által kisebb-nagyobb közelítéssel megragadhatóvá válik.

3 Az értékek tekintetében itt nem egy immanens alakulásról, s a szocializációs folyamatba történő beépüléséről van szó, amely többnyire spontán társadalmi folyamat. A rendszerváltással mindenekelőtt a politikai értékek átrendeződése történik meg, ami nem belső, hanem egy kívülről jövő, a politikai szférából kiinduló értékrend változást indít el a hadsereg vonatkozásában. Emellett, második legfontosabb jellemzője a szakmai racionalitás lesz, ami a társadalmi környezet bonyolultabbá válásának folyamatában részint egyre inkább kiszorítja az átalakulást elindító politika elemét, részint pedig e racionalitás mentén alakítja az értékeket éppúgy, mint a professzionális tevékenységet.

4 Hipotézisemnek az előzőekből következő eleme, hogy a kialakuló értékrend egyre kevésbé írható le azokkal a klasszikus mutatókkal, amelyek döntően a morális szférához kapcsolódnak, még ha az emberi cselekvés mindig racionális, és egyben morális is valamilyen mértékben. Maga az új értékrend – akárcsak az értékrend átalakulási folyamata – interdiszciplináris megközelítést igényel, melyben a morális attitűd háttérbe szorul a szakmai racionalitás tartalmi elemeivel szemben. Ennek az új értékrendnek szerves összetevője lesz az információs társadalom alakulófélben lévő viszonyrendszere, s az ez által indukált életforma, aminek következtében nem tekinthető egy viszonylag zárt értékrendnek.

2. Munkamódszer

Hipotézisem igazolásához mindenekelőtt szükségesnek látom azoknak a társadalmi folyamatoknak a bemutatását, amelyek keretében professzionizálódik a hadsereg és a katonai hivatás. Ezek a döntően történelmi, politikaelméleti és filozófiai elemzések, amelyek elengedhetetlenek a téma konkrét kifejtéséhez, azonban nem elégségesek az értékek átalakulásának értelmezéséhez. A további konkretizálás végett szükségesnek tartom ezt kiegészíteni azokkal a szociológiai elemzésekkel, amelyek az adott korszakban a hadseregnek

a társadalomban elfoglalt helyére, a tisztii állomány összetételének változására, a rekrutációra és a szocializációra, a tisztii hivatás presztízisének megváltozására vonatkoznak. Mindezek ugyanis meghatározóak lesznek az értékrend alakulásában. Megítélésem szerint csak ezek után kerülhet sor az etikai elemzésre, melynek keretében igyekszem bemutatni az értékfogalom változását, az értékrend tartalmát, hierarchizáltságát, az értékek jelentőségét az ember életében. Utolsó lépésben fogom megvizsgálni magának az ezredfordulóra létrejött értékrendnek a jellemzőit, összetevőit, az ebben megjelenő értékek konkrét tartalmát, összevetve az előző korszak érték tartalmaival. Természetesen csak azokat a meghatározó értékeket kívánom bővebben elemezni, amelyek a mai értékrendben is megtalálhatóak, kimutatva ezek módosult tartalmát a leírt társadalmi folyamatok fényében.

3. Társadalmelemzés

Napjaink társadalmi folyamatait minden szempontból a változások, s ezen változások felgyorsulása jellemzi, nemcsak hazánkban, de világviszonylatban is. A kilencvenes években meghatározóvá váló globalizáció, mely összekapcsolódott időben a kelet-közép-európai rendszerváltozásokkal, s a kibontakozó információs társadalom módszeresen átrendezte nemcsak a világgazdasági és politikai folyamatokat, de átformálta a társadalom minden területét. Az információtechnika behatolt a mindennapokba, közvetlen kapcsolatot teremtve a távoli világgal, és a médiával együtt egyre nagyobb terét tölti ki az emberek közötti érintkezési viszonyoknak. Megváltozott a tudás tartalma, az ismeretek elsajátításának és felhasználásának módja, s az átalakult feltétel és ismeretrendszer egy minőségében más társadalmat hozott létre, ahol a tudás és információ függvénye lesz a társadalmi haladás. Annak a társadalmi haladásnak, melynek alapformája a verseny, a tudás és az információ hiánya leszakadást, elszegényedést eredményez.

A globalizáció és információs társadalom fenti sajátosságai éppen ezért korántsem jelentenek az emberiség számára békés korszakot, hiszen egyre jobban nyílik az olló a szegény és gazdag országok, régiók között, a globális gazdaság beszűkíti a nemzetállamok pénzügyi lehetőségeit, akik egyre inkább elvesztik kontrolljukat termelési feltételeik fölött. A nyugati világ demokratikus politikai rendszereiben a professzionalizálódott politika a média segítségével virtualizálja a politikai piacot, melynek keretei között „a tárgyismerettel dönteni” egyre inkább csak a kevesek privilégiuma lesz. A globálissá váló tömegkommunikáció kialakítja sajátos formanyelvét, melyen keresztül elárasztja a világot a kultúrpar jól emészthető, olcsó termékeivel, elszívja a levegőt a kultúra természetes közegétől és formáitól.

A piacracionalitásra épülő technikai civilizáció mindezekon keresztül tökéletesen átformálta és folyamatosan átformálja az embernek a világhoz való megismerő és értékelő viszonyát. Mindez természetesen azt is jelenti, hogy átalakultak az értékek, értékrendek, a klasszikus értékek új tartalmat kaptak, megváltozott az értékrendek belső hierarchiája, függetlenül attól, hogy felismerjük-e ezt a változást, vagy sem.

Magyarországon a kilencvenes évek nem pusztán a fent említettek értelmében jelentettek döntő változást, hanem abban a tekintetben is, hogy ekkor zajlott le a rendszerváltozás, ami a piaci viszonyok megteremtését, a demokratikus politikai berendezkedés kvalitását és a szuverenitást eredményezték. A demokratizálódás folyamata, a civil társadalom alakulása egyfelől összekapcsolódott az eredeti tőkefelhalmozással, a szuverenitás visszanyerése, pedig azzal az útkereséssel, ami az ország helyét kívánta meghatározni a modern világban. A gazdasági, politikai és társadalmi viszonyok teljes átalakítása természetesen nem ment feszültségek és ellentmondások nélkül. A minden tekintetben súlyos örökség behatárolta azokat a lehetőségeket, amelyek az ország felzárkózását jelentették a fejlett országokhoz. A rendszerváltás óta eltelt 12 év a társadalom teljes átalakításának időszaka volt. A magyar társadalom átalakítása nem pusztán a piacgazdaság és a polgári demokrácia értékeinek megvalósítását jelentette, hanem mindezek kialakítását a globálissá váló világban.

A globalizációnak és információs társadalomnak azon hatásai, melyek megrázták és átalakították a Nyugatot és más, stabilabb civilizációs formákat is, a kelet-közép-európai régióban szükségképpen másként, módosulva érvényesültek. Sokkal inkább felszínre került az átalakulás folyamatában egyfajta értékválság, amelyet éppen a változások felgyorsulása, irányának és mélységének látszólagos kiszámíthatatlansága indukált. Nem véletlen osztja meg a magyar társadalmat napjainkban az uniós csatlakozás, vagy a NATO feladatok felvállalása. Magyarország csatlakozni akar egy olyan Európához, ami abban az időben élte meg a szabadságot, amíg mi egy diktatórikus rendszerbe voltunk bekényszerítve. Ahhoz az Európához akar csatlakozni, amely a jóléti állam korszakában olyan gazdasági és szociális eredményeket tudott felmutatni, amelyre a keleti régió csak áhítozott. Csakhogy a jóléti állam eltűnni látszik és az Európai Unió is nehezen vonhatja ki magát a globális gazdaság negatív hatásai alól.

Mindezek a problémák vezettek arra, hogy ebben az átalakulási folyamatban, mely többszörösen is átrendezi az értékrendeket, megvizsgáljam a magyar haderő átalakulását az értékek, átrendeződése mentén. Ez ugyanis véleményem szerint többszörös átrendeződést jelent. Egyrészt a hadsereg funkciójában történik egyfajta elmozdulás a globalizáció

időszakában, szükségképpen a nemzetek feletti szinten, de ez lényegileg nem választható el sem a nemzetállamoktól, sem az előző korszakban megindult folyamatoktól, melyek a piacracionalitás kibontakozásával, a professzionizálódással elvezetnek a globalizációhoz. Maga a globalizáció és főként az információs társadalom ismét egy értékrend változást eredményez nemcsak a már említett területeken, de Magyarországon ez kiegészül a civil társadalom kibontakozásával, s azokkal a felemás hatásokkal, amelyek a történelmi örökségből bizonyos transzformációkon keresztül jelennek meg.

4. Az értékek és az értékrend

A globalizáció és információs társadalom az ezredfordulóra döntően átrendezte a nyugati típusú civilizáció azon értékeit, melyek az előző, modernizációs korszak meghatározói voltak, nem csak Keleten, de Nyugaton is. Az az értékrend, amely a nyugati világban a klasszikus politikai értékek és a modernizáció társadalmi értékei formájában determinálta az embereket a globális korban értelmüket veszítik, kiüresednek, vagy átalakulnak. A demokrácia meghatározó politikai értékei, melyek a szabadság, s az ezzel összefüggő szuverenitás, valamint a közjót megtestesítő jóléti állam, a globalizáció korszakában jelentősen átalakulnak. A globális gazdaság, a regionalizációs és integrációs folyamatok egyszerre söprik el a jóléti államot, visszaszorítva a nemzetei szuverenitást, kihúzva szabadság szélesebb értelmezése alól a talajt. A modernizációban a piacracionalitáson alapuló technikai haladás, mely az ember egyre növekvő szabadságát jelentette a természet erőitől, s a korlátlan gazdasági növekedéssel kecsesített, először elvezetett a második világháború pusztításaihoz, majd a hidegháború időszaka alatt nukleáris veszéllyel fenyegetett. A technikai civilizáció sajátosságából adódóan hatalmas szakadást hozott létre már a század második felében a világ térségei, régiói között, mely elvezetve a globális korba, e szakadékot áthatolhatatlanná tette.

A huszadik század derekán kettészakadt Európa keleti felében egészen más, meghatározó politikai értékek jöttek létre, melyben az egyenlőség, a magántulajdon felszámolása, a közösségiség és a proletár internacionalizmus jelentették az értékrend alapját, ami azonban ellentétben állt e társadalmi forma gazdasági teljesítőképességével. A szocializmus bukása után ebben a régióban is megjelennek a polgári demokrácia, a technikai civilizáció értékei, melynek következtében egy teljes értékátrendeződés megy végbe, azonban abban a korszakban, amikor a nyugati értékrend társadalmi alapja már meginog.

A globalizációval felbomlanak a klasszikus értékek, más értelmet nyer a piac szabadsága, a nemzeti szuverenitás

5. Konklúziók

Az egyes fejezetek végén összefoglaltam az adott témakörben megfogalmazható legfontosabb ismereteket, ezért zárógondolatként néhány megállapítást erősíték meg.

Az érték fogalmának elméleti megalapozását és interdiszciplináris megközelítését azért tartottam fontosnak, mert az érték fogalmán, ezen a tudományos igényességgel rendkívül nehezen megközelíthető fogalmon is áttetszik az evolúció törvényszerűségeihez kötött rendszerjellegű fejlődés és történetiség. Az érték jellegzetesen emberi fogalom, használjuk, mégis úgy érezzük, hogy megfoghatatlan, ellentmondásos. Az érték tartalma társadalomhoz, kultúrához kötött, s kifejezi az egyén, a csoport, a társadalom számára az adott tárgyhoz, dologhoz, stb. fűződő viszonyát.

Értékrendnek az értékeknek a rendezett összességét tekintem, mely nem statikus, amely egy viszonyítási-regulatív skála. A pedagógiai tevékenység is egy érték közvetítő tevékenység, mely nem jelentheti az ismeretek mechanikus elsajátítását, sokkal inkább azt a módot, ahogy az egyén megszerezheti az ismeretet. Az ismeretek egyre inkább differenciálódnak, változnak, de a specializáció nem rekesztheti ki az általános műveltséget. Az ismeretek gyors változása teszi szükségessé az egész életen át tartó ismeretszerzést, tanulás elméletének a megjelenését a pedagógiában. Minden területen egyre erősebben fogalmazódik meg az igény a szakmai hozzáértés, a kompetencia, társas viselkedés, kezdeményezőképeség, döntőképesség, kultúráltság, stb. iránt. Az európai nemzetközösség néhány nyelvének ismerete napjainkban az előfeltétele annak, hogy az egyén a globalizált világban élvezni tudja a határok nélküli nemzetközösség személyes és foglalkoztatási előnyeit, amely szellemi tőkét is jelent, ugyanakkor nagyfokú alkalmazkodóképességet és más kultúrákról való ismeretet követel meg az egyéntől.

A tisztii hivatás értékrendje minden időben a társadalmi elvárásokhoz igazodtak, s a katonai szervezetek dinamikus változásban, állandó fejlődésben vannak.

„A modern hadsereg létrejötte a modern nemzetállamok kialakulásához és megerősödéséhez köthető, ami a haditechnikában, a vezetésben, szervezésben, szaktudásban jelentett gyökeres fordulatot az előző időszakhoz képest. A változás fontos eleme a professzionális tisztikar létrejötte, a törzsek és vezérkarok létrehozása, az oktatás és képzés rendszerének átalakulása és állandó modernizálása. A modern tisztikar magában hordozza a

professzionális tevékenység lényegét, a hadseregen belüli szakmai differenciálódást és hivatási elkülönülést, ami átrendezi a társadalomnak a hadsereggel szembeni elvárásait, a tiszti hivatás presztízsét. Új fajta viszony alakul ki a hadsereg és társadalom között., megjelenik a civil kontroll. A modern tisztikart vizsgálva egyetérthetünk Huntingtongal, hogy a tiszti hivatás egyrészt bürokratikus szervezet, másrészt bürokratikus hivatás.

A 19. és 20. század fordulójára elsősorban Nyugat-Európában kialakult a modern polgári társadalom. Jellemzői általánossá vált a tőkés nagyipar, technikai fejlődés tudományos fejlődés, urbanizáció, a tőke expanziója, jogállam kialakulása, állampolgári jogok bővülése. A két világháború globális katasztrófát jelentett, melyben a civil lakosság is veszélyeztetetté vált. A II. világháború után létrejött keleti blokk, s ezzel a két világrendszer katonai, politikai, társadalmi és katonai szembenállása. A bipoláris világrend időszakát más kifejezéssel a hidegháború időszakának nevezi a szakirodalom. A hidegháború biztonsági rendszerének és nemzetközi viszonyainak kialakulását döntően befolyásolta, hogy az USA feladva korábbi politikáját, részt kívánt venni az európai rendezésben. A hidegháború időszakát az erős fegyverkezési verseny jellemezte, amely a totális pusztulás lehetőségét vetítette az emberiség elő, s a 70-es évektől egyre inkább teret nyert az enyhülés irányzata.

A magyar tisztképzés 1872-ben indult a Ludovika Akadémián. Jelentős állomás ez, hiszen magyar nyelven képezték a magyar honvédségnél a magyar ifjakat. A legnehezebb feladatnak a modern tisztikar megteremtése bizonyult, s a tiszthiány állandósult a II. világháború végéig az elindított oktatási képzés ellenére. A képzés a kor követelményeinek megfelelően történt, amely a későbbi tisztképzés történetét is meghatározta. A kor elvárásainak megfelelően az előrelépés követelményekhez volt kötve és teljesítményorientálttá vált. A háborúvesztés és a békeszerződés katonai rendelkezései a hadsereg létszámának alacsony limitjét engedélyezte. A Horthy Miklós vezetésével fémjelzett rendszer betiltotta a politizálást, s a szervezetében csak az maradhatott aki politikailag megbízható volt. Átvették az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének mentalitását, magatartás mintáit, becsületügyi és jogi értékeit. A tiszti hivatás társadalmi elismertsége magas volt, s fontos szerepet tulajdonítottak a tiszti állásbecsületnek. A szakmai felkészítés mellett a testi, fizikai felkészítésen és az erkölcsi nevelésen volt a hangsúly.

A szocializmus időszakában a hadsereg szervezetét, struktúráját, technikáját és a tisztképzést a szovjet elvek átvétele határozta meg. Elindult a politikai tisztképzés, és az új népi származású tisztikar létrehozása. Az 1945-től induló tisztképzés szintén a kor követelményeinek próbált megfelelni és az oktatás időtartama, tananyaga sűrűn változtak. A hivatásos állomány az általános műveltség és nyelvtudás területén az elmaradásukat nem

tudták behozni, s nem voltak képesek a kulturális és kapcsolati tőkét felhalmozására, nem tudtak igazából értelmiséggé válni. A mennyiségi és minőségi követelmények összhangjának megteremtése nem teljesült, s a 80-as évekre eltolódott stuktúra jött létre. A pálya presztízse fokozatosan csökkent, amely utánpótlási gondokat eredményezett. A tisztet nem mint szakembert, hanem mint politikai tényezőt határozták meg.

Magyarországon az 1990-től induló rendszerváltozás a társadalom minden területét érintette. Az átalakulás végbement a politika, a gazdaság területén, a demokratikus alapelvek érvényesülnek az állampolgárok mindennapjaiban. Széleskörű konszenzus alakult ki, hogy Magyarországnak Európához, az európai és euro-atlanti szervezetekhez kell közeledni, és csatlakozni. A kelet-európai országok napjainkra kialakították önálló szervezeti katonai doktrínájukat, melyek védelmi jellegűek. A védelem és biztonság, mint alapvető érték, amely megvalósulásáért minden időben küzdött az emberiség. A cél hogy korlátlan biztonságban és szabadságban élhessen, nem valósulhatott meg. Még a legmodernebb államok sem képesek ezt garantálni napjainkban sem. A biztonság védettséget jelent, ellentéte a fenyegetettség, mely veszélyforrásokat hordoz. Míg a védettség átmeneti, addig a fenyegetettség állandó. A biztonság feltételrendszere a természetben objektív, míg a társadalomban részben szubjektív. Igazából a védettség jelenti a biztonságot, vagyis sikerül elkerülni vagy elhárítani a veszélyforrásokból adódó fenyegetettséget. A védelem ebből következően eszköze a biztonságnak. A biztonság fenntartásához elengedhetetlen a védelem, mely hatékonysága szervezettségében mutatkozik meg. Ez alapján kezdődött meg a haderő átalakítása, amely ütemét a gazdasági lehetőségek determinálják. Az átalakítás, a nemzeti haderő létrehozása a szervezeti és irányítási rendszer átalakítását és a haderő jelentős létszámcsökkenését eredményezte, mely következtében kialakult a honvédség új béke és háborús hadrendje. Az anyagi-technikai feltételek jelentősen romlottak, a haditechnikai eszközök többsége elavult. Megfogalmazódott, hogy az ország biztonsága hosszabb távon a nemzetközi együttműködés keretei között, politikai gazdasági és katonai szövetséggel biztosítható. A Biztonságpolitikai Alapelvekben megfogalmazódtak az ország biztonságát veszélyeztető tényezők, és hogy a fegyveres erőkre továbbra is szükség van, mint a biztonság szavatolásának végső eszközeként. Az átalakulásra kidolgozott dokumentumok (közép és hosszú távú tervek) 2013-ig határozták meg a folyamatokat. A NATO szervezetéhez való csatlakozásunk új feladatot és a haderő átalakításának új követelményeit jelentette. A hadseregben meg kell valósítani, ki kell alakítani a NATO tisztel szemben támasztott követelmények megvalósulását. Mindez azt is jelenti, hogy a katonai hivatás, tisztii értékrend felvázolója az értekezésben leírt elméleti alapokra épülhet.

Globalizáció és regionalizáció következtében új típusú európai integráció társadalmi jönnek létre. Minden társadalom a globalizációs szervezethez való csatlakozásával egy már létező struktúrához és értékstruktúrához is csatlakozik. Magyarországnak a NATO-hoz való csatlakozásával szükségszerűen át kell, hogy alakuljon a haderő struktúrája, a fegyveres erők jellemzői. A társadalom határozza meg a hadsereg alapvető funkcióját, amely elsősorban a politikai értékekhez tartoznak, mint pl. haza, nemzet függetlensége, szuverenitás, biztonság szavatolása, állampolgár életének, vagyonának védelme, nemzetközi kötelezettségek teljesítése. Az értékek szavatolásának végső eszköze a fegyveres erő. A fegyveres erő, a haderő kis létszámú professzionális hadsereget jelent, s a magyar honvédségnek nincs ellenségsége. A modern hadsereg professzionális szervezet és bürokratikus szervezet is egyben. A modern hadsereg, mint a modern társadalomnak egy differenciált szervezete, alrendszere erős belső hierarchizáltsággal bír. A belső hierarchizáltság megmutatkozik a beosztásokban és a rendfokozatokban. A különböző beosztásokat betöltő tisztek (szaktisztek, katonai vezetők), tiszthelyettesek, szerződéses katonák más-más értékek alapján kötődnek a szervezethez, s mások az előrelépés lehetőségei, a bejárható út. A bürokratikus szervezet professzionális működésének az alapja a fegyelem, a tekintély. A politikai értékek szavatolásához a tisztnak a következő értékekkel kell rendelkeznie.

Szakmai értékek: professzionális tudás, kiképzettség, vezetési ismeretek, módszerek elsajátítása, idegen nyelv ismerete, kommunikációs képesség stb., amelyek az értekezés utolsó pontjában vannak felsorolva.

Életmódértékek közül kiemelt szerepet kap a család, belső motiváció, fizikai állóképesség stb. Morális értékek, mint más kultúrák iránti tolerancia, fegyelmezettség, bajtársiasság, tisztelet egyre inkább a személyiségértékek szférájába, tehát az alsóbb szintre korlátozódik.

Az egyes értéktípusok, értékhierarchiák és a közöttük lévő viszonyt, kölcsönhatást kell elemezni, mert a „kell” szintjén megfogalmazott politikai értékek létezésének alapja a szakmai értékek megléte, amelyek elválaszthatatlanok a személyiségértékektől és életmódértékektől, amelyek a nemzeti, kulturális sajátossággal együttesen léteznek. Az egyes értéktípusok kölcsönhatásának eredménye, hogy felerősíthetik az értékek meglétét, működését, de gyengíthetik is egymás hatását. Az érték, értékrend, értékhierarchia elméleti tisztázása után kezdhetjük a vizsgálódást előlről, csak most fordított irányba haladva. Milyen feltételeknek kell meglenniük ahhoz, hogy az értékek ne csak pusztán elméleti konstrukciók legyenek, hanem az emberi, katonai jellem részévé váljanak, s az oktatás, képzés folyamatában a hallgató motivációs bázisára építve milyen magatartásformákat,

tevékenységformákat, kell kialakítani, amely eredményeképpen az egyén részéről egy tudatos, belülről vezérelt azonosulás alakul ki az értékekhez viszonyítva, amelyek az egyéni, közösségi, társadalmi értékek létének, működésének az alapja.

6. Eredmények:

1. A rendszerváltozás jelentős átalakulásokat eredményezett a társadalom minden területén. Alapjaiban alakult át a politikai-, és gazdasági rendszer, mely a többi alrendszerek változására is hatással volt. A honvédség átalakítása, és reformja a rendszerváltozás óta folyamatos. Mindezek a tiszti hivatás értékrendjének módosulását, változását eredményezték. A katonai hivatás, tiszti értékrend változásának történeti és modern társadalomelméleti alapokon történő feldolgozását végeztem el a modern hadseregek létrejöttétől napjainkig.
2. Komplex módon elemeztem a NATO- hoz történő csatlakozást követő időszak katonai hivatás értékrendjének változását a rendelkezésre álló szociológiai felmérések alapján.
3. Az értékek interdiszciplinális értelmezése az etikai kódex elkészítésének elméleti háttérét jelentheti az értekezés, s illetve magába foglalja, hogy mely kérdéseket kell a kódexnek szabályoznia és melyeket szabályzatokban.
4. Az a vizsgálati, megközelítési módszere az értekezésnek, ahogy a történeti és a szisztematikus elemző részeket, valamint az átfogó társadalomelemzést

Publikációk

1. Előadások a filozófia XX. Századi történetéből.
KLKF. 1992. Filozófiai jegyzet 3ív
2. Hegel: Filozófia történet
ZMKF 1992. jegyzet 1 ív
3. Platon: Filozófiatörténet
ZMKF 1992. Filozófia jegyzet 1 ív
4. A modernitás eszméi és civilizációs jellemzői.
ZMNE Tankönyv 200. 1,5 ív
5. A modernitás eszméi. (Bevezetés az európai kulturális és bölcsélet történetébe. II.
ZMNE Bp. 2001. 1,5 ív
6. Filozófia és kultúrtörténeti szöveggyűjtemény. II.
ZMNE Bp. 2002. 1,5 ív
7. Katonaetika. Tiszti értékrend.
ZMNE Tankönyv Bp. Megjelenés 2004. 1,5 ív
8. Az ember, mint lehetőség és valóság. Főiskolai Közlemények.
KLKF folyóirata 1996. 8. évf. 3. szám.
9. A tiszti értékrend változása.
Társadalom és Honvédelem 200. ZMNE. 10. évf. 4. sz.
10. A tiszti hivatás értékrendjének összetevői, társadalmi meghatározottsága.
Humán Szemle 2003. 1. sz.
11. Az értékről általában.
Humán Szemle 2003. 3. sz.
12. A modern hadsereg és tisztikar kialakulása.
Bólyai Szemle 2003. 1. sz.
13. A NATO csatlakozásból eredő feladatok a főiskolai tisztképzésben.
Előadás a MT Napja rendezvénysorozaton 2000. nov. 08.

14. Szorongás, félelem, biztonság.

Előadás: Dunakanyar Szabadegyetem KLKF Szentendre, 1994. január 21.

Szakmai önéletrajz

- Személyes adatok: Leánykori név: Babics Éva
Születési hely, idő: Szombathely, 1957. 02. 19.
Lakcím: Szentendre, Fehérvíz u. 22.
- Iskolai végzettség: 1975-1980. Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem
Kémia-áruismeret szak
1986-1989 Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Filozófia szak
- Nyelvismeret: 1994. Orosz nyelv „C” típusú állami nyelvvizsga
ZMKA. Állami Nyelvvizsgabizottság Bp. 1996. 03. 16.
1996. Ukrán nyelv. „C” típusú állami nyelvvizsga
ZMKA. Állami Nyelvvizsga Bizottság Bp. 1996. 03. 20.
- Tudományos tevékenység: Kettő jegyzet elkészítésében való részvétel, hat tanulmány
Elkészítése, Kettő konferencián tartott előadás.
- Felsőoktatási gyakorlat: 1982. 09. 01-től a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán filozófia és
etika tantárgyak oktatása
1998. 09. 01. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest,
Filozófia és kultúrtörténet tanszék. Filozófia és etika tantárgyak
oktatása

A katonai felsőoktatásban 22 éve végzett oktatói munkám során különböző motiváltságú hallgatókkal és nagyon különböző életutakkal találkoztam. Az eltelt idő alatt érezhető volt a hallgatói állománynál végbement változás előképzettségüket, érdeklődési körüket tekintve Ezt a tényt az oktatói tevékenységemben mindig figyelembe vettem, hogy eredményes legyen munkám. A 90-es évektől elinduló rendszerváltozás még inkább felgyorsította a hallgatóknál is az értékek változását, az értékrendjük átrendeződését. Mindez érlelte meg bennem azt a gondolatot, hogy ennek a kérdéskörnek az elméleti feldolgozását elvégezzem, amely egyben egy új módszertani megközelítést és vizsgálatát jelentette a témának. Az elméleti módszer alkalmazása az etika oktatásban a gyakorlati, aktuális etikai kérdések megértésének az alapját jelentik

Budapest. 2004. 03. 23.

Nagyné Babics Éva
Egyetemi adjunktus